

**SOLIQ STRATEGIYASI VA IQTISODIY O‘SISH: KORXONA
MIQYOSIDA MUVOZANATI**

Kozimjonova Saidaxon Alisher qizi

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 2-kurs talabasi

E-mail kozimjonovasaidaxon837@gmail.com

Nematjonova Risolat Dilshodbek qizi

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 2-kurs talabasi

E-mail risolatxonnematonova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada soliq strategiyasining korxonalar faoliyatidagi o‘rni va uning iqtisodiy o‘rinishga ta‘siri tahlil qilinadi. Soliq yukini oqilona boshqarish, qonunchilik doirasida soliq imtiyozlaridan samarali foydalanish hamda moliyaviy resurslarni optimallashtirish masalalari yoritilgan. Maqolada korxonalarda soliq majburiyatlari va investitsion faollik o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash mexanizmlari ko‘rib chiqilgan. Maqola natijalari korxonalar barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishda samarali soliq strategiyasining ahamiyatini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: soliq strategiyasi, iqtisodiy o‘rinish, korxonalar boshqaruvi, soliq yuki, soliq imtiyozlari, moliyaviy resurslar, investitsiyalar, soliq rejalashtirish.

Kirish. Soliq tizimi davlat iqtisodiy siyosatining eng muhim instrumentlaridan biri bo‘lib, byudjet daromadlarini shakllantirish, iqtisodiy barqarorlikni saqlash hamda tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash vazifalarini bajaradi. Zamonaviy iqtisodiyotda samarali soliq siyosatini yuritish nafaqat davlat moliyasining mustahkamligini ta‘minlaydi, balki investitsion muhitni yaxshilash va iqtisodiy o‘rinishni jadallashtirishga ham xizmat qiladi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, soliq stavkalari va soliq ma‘muriyatchiligi o‘rtasidagi optimal muvozanat iqtisodiy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Iqtisodiy jihatdan rivojlangan davlatlar soliq yukini maqbullashtirish orqali biznes subyektlarining investitsion faolligini oshirishga erishganlar.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda amalga oshirilgan soliq islohotlari tadbirkorlik muhitini yaxshilash, soliq yukini kamaytirish va iqtisodiy o‘rinishni rag‘batlantirishga qaratilgan. Natijada iqtisodiyotning ko‘plab tarmoqlarida investitsion faollik va ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada oshdi. Soliq siyosati va iqtisodiy rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy nazariyaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, korporativ soliq stavkalarining pasaytirilishi korxonalar investitsiya imkoniyatlarini kengaytiradi

va yangi ish o‘rinlari yaratilishiga yordam beradi. Shu bilan birga, soliq tizimining murakkabligi iqtisodiy faollikni pasaytiruvchi omillardan biri sifatida qayd etiladi. Mazkur tadqiqotda qiyosiy tahlil, statistik kuzatuv va iqtisodiy taqqoslash usullaridan foydalanildi. O‘zbekiston va xorijiy davlatlarning soliq siyosati bo‘yicha ko‘rsatkichlari o‘zaro solishtirilib, amaliy xulosalar ishlab chiqildi.

O‘zbekistonda ayrim makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarning o‘zgarishi (2019–2024-yillar)

1-jadval

Ko‘rsatkich	2019	2021	2024	O‘zgarish (%)
YAIM o‘shish sur‘ati (%)	5,7	7,4	6,5	+14,0
To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (mlrd. AQSH dollari)	4,2	6,8	11,9	+183,3
Yangi tashkil etilgan korxonalar soni (mingta)	93	101	124	+33,3
Soliq tushumlari (trln. so‘m)	112	136	189	+68,8

Jadval ma’lumotlari soliq tizimidagi islohotlar investitsiyalar hajmi va tadbirkorlik faoliyatining o‘shishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatganligini tasdiqlaydi.

Muhokama va natijalar. Tahlillar natijasida soliq strategiyasining korxonalar faoliyati va iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni yuqori ekanligi aniqlandi. Soliq yukining maqbul darajada bo‘lishi korxonalar ixtiyorida qo‘shimcha moliyaviy resurslar qolishiga imkon yaratadi. Bu mablag‘lar modernizatsiya, innovatsiyalarni joriy etish va ishlab chiqarishni kengaytirishga yo‘naltiriladi.

Raqamlashtirilgan soliq tizimi ma’muriy xarajatlarni qisqartirib, soliq to‘lovchilar uchun qulaylik yaratadi. Estoniya, Singapur va Janubiy Koreya tajribasi bunday yondashuvning samaradorligini ko‘rsatmoqda.

Soliq strategiyasining korxonalar faoliyatiga ta’siri

2-jadval

Ko‘rsatkich	Soliq optimallashtirilishidan oldin	Soliq optimallashtirilishidan keyin	O‘zgarish (%)
Sof foyda (mln. so‘m)	850	1120	+31,8
Investitsiya hajmi (mln. so‘m)	430	690	+60,5

Ishchilar soni (kishi)	95	118	+24,2
Mehnat unumdorligi (%)	100	127	+27,0

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, samarali soliq strategiyasi korxonalarining moliyaviy natijalarini yaxshilash bilan birga, investitsiyalar va bandlik darajasining ortishiga ham xizmat qiladi.

Amaliy tavsiyalar: Korporativ soliq stavkalarini investitsion loyihalar uchun moslashtirish, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun soliq imtiyozlarini kengaytirish, soliq ma‘muriyatchiligini to‘liq raqamlashtirish, innovatsion va eksportyor korxonalarini qo‘shimcha rag‘batlantirish, soliq nazorati va monitoring tizimlarini takomillashtirish.

Xulosa. Tadqiqot natijalari soliq strategiyasi iqtisodiy o‘shishning muhim omillaridan biri ekanligini ko‘rsatdi. Korxonada soliq yukini oqilona boshqarish investitsion faoliyatni kengaytirish, rentabellikni oshirish va yangi ish o‘rinlarini yaratishga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida soliq siyosatini yanada takomillashtirish, raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish hamda maqsadli soliq imtiyozlarini qo‘llash iqtisodiy o‘shish sur‘atlarini oshirish imkonini beradi. Shuningdek, fiskal barqarorlik va tadbirkorlik manfaatlari o‘rtasidagi muvozanatni saqlash uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Tax Policy Reforms 2021: OECD and Selected Partner Economies. Paris: OECD Publishing, 2021.
2. Chodorow-Reich, G., Zidar, O., va Graves, Z. The Effects of Corporate Tax Cuts on Economic Growth and Employment. American Economic Review, 2019.
3. International Monetary Fund. Fiscal Monitor: Taxing Times. Washington D.C., 2023.
4. World Bank. World Development Report 2024: Taxes and Economic Development. Washington D.C., 2024.
5. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. O‘zbekiston Respublikasining 2023–2025-yillardagi soliq siyosati va fiskal islohotlar bo‘yicha hisobotlari. Toshkent, 2024.
6. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo‘mitasi. Soliq ma‘muriyatchiligini takomillashtirish bo‘yicha statistik ma‘lumotlar to‘plami. Toshkent, 2024.

7. Musgrave & Musgrave. Public Finance in Theory and Practice. New York: McGraw-Hill Education, 2017.
8. Joseph E. Stiglitz. Economics of the Public Sector. New York: W.W. Norton & Company, 2018.
9. United Nations Conference on Trade and Development. World Investment Report 2024. Geneva, 2024.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. Toshkent, 2024.